

20 Prądy kulturowe i ideowe w drugiej połowie XIX w.

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe.

Uczeń:

- 2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masy;
- 3) charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki laicyzacji („wojny kulturowe”);
- 4) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej;
- 5) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania;
- 2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych;
- 3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego.

CZAS ZAJĘĆ

3 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1870, 1889, 1891, 1893, 1895, 1896, 1902, 1906, 1910
- postacie: Karola Darwina, Augusta Comte'a, Herberta Spencera, Emila Zoli, Gustawa Flauberta, Wiktora Hugo, Fiodora Dostojewskiego, Lwa Tołstoja, Antoniego Czechowa, Bolesława Prusa, Josepha Conrada, Marka Twaina, Jacka Londona, Henryka Ibsena, Juliusza Verne'a, Claude'a Moneta, Vincenta van Gogha, Gustava Klimta, Charles'a Baudelaire'a, Paula Verlaine'a, Arthura Rimbauda, Auguste'a i Louisa Lumière, Pierre'a de Coubertina, Róży Luksemburg, Eduarda Bernsteina, Leona XIII, Emmeline Pankhurst

ROZUMIE

- pojęcia: teoria ewolucji, pozytywizm, naturalizm, literatura fantastycznonaukowa, modernizm, impresjonizm, symbolizm, secesja, ekspresjonizm, parnasizm, dekadentyzm, kultura masowa, socjalizm, socjaldemokracja, rewizjoniści (reformiści), nacjonalizm, nauka społeczna Kościoła, chadecja, emancypantki, sufrażystki
- ideę masowych partii politycznych

POTRAFI

- scharakteryzować główne nurty umysłowe w drugiej połowie XIX i początkach XX w.
- wymienić i opisać główne kierunki w sztukach plastycznych oraz literaturze
- przedstawić proces upowszechniania się edukacji
- wyjaśnić rolę kultury masowej jako formy rozrywki dla ogółu społeczeństw
- scharakteryzować odrodzenie się idei igrzysk olimpijskich
- opisać procesy demokratyzacji społeczeństw i życia politycznego
- scharakteryzować główne hasła socjalizmu i socjaldemokracji
- opisać główne założenia nacjonalizmu
- scharakteryzować społeczną naukę Kościoła (chadecję)
- opisać proces emancypacji kobiet

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów o wykonanie następujących poleceń:

- Wyjaśnijcie, jakie zmiany w nauce, technice oraz transporcie nastąpiły w drugiej połowie XIX w.
- Oceńcie, jaki wpływ miał postęp w tych dziedzinach na życie ludzi. Odwołajcie się do konkretnych przykładów.

Mówimy, że przemiany zachodziły nie tylko w nauce, technice, gospodarce czy w strukturze społecznej, ale również w kulturze i życiu politycznym (coraz bardziej liczyła się w nim jednostka). Praw politycznych domagały się kobiety.

II. ROZWINIĘCIE

Inicjujemy rozmowę na temat głównych nurtów umysłowych i literackich dominujących w drugiej połowie XIX w. – pozytywizmu i naturalizmu. Charakteryzujemy je oraz wymieniamy ich najważniejszych przedstawicieli. Wspominamy o rozwoju literatury fantastycznonaukowej.

Następnie mówimy uczniom, że również w sztukach plastycznych dało się zauważyć daleko idące zmiany. Dzielimy uczniów na czteroosobowe zespoły i rozdajemy im instrukcje ► oraz linki do stron internetowych. ►

Grupa I

Przeczytajcie drugi akapit z podrozdziału *Modernizm* (s. 209) z podręcznika i fragment bloga *O północy w Paryżu* dotyczący dzieła *Pole maków* Claude'a Moneta. Następnie obejrzyjcie inny obraz tego artysty zamieszczony w podręczniku i zapoznajcie się z jego opisem (m2, s. 209). Na podstawie zdobytych informacji i analizy pejzażu *Pole maków* przygotujcie krótką wypowiedź, w której udowodnicie, że jest on charakterystycznym przykładem dzieła impresjonistycznego.

Grupa II

Przeczytajcie w Internecie dwa pierwsze akapity bloga *Secesja – główne założenia, cechy, przedstawiciele* i przyjrzyjcie się obrazowi Gustava Klimta *Judyta z głową Holofernesa*. Następnie przygotujcie krótkie wystąpienie, w którym udowodnicie, że portret ten jest charakterystycznym przykładem dzieła secesyjnego.

Grupa III

Przeczytajcie tekst poświęcony symbolizmowi zamieszczony na proponowanej stronie internetowej i obejrzyjcie uważnie obraz *Śmierć i grabarz* Carlosa Schwabego. Następnie przygotujcie krótką wypowiedź, w której udowodnicie, że dzieło to jest charakterystycznym przykładem malarstwa symbolicznego.

Grupa IV

Zapoznajcie się z treścią piątego akapitu podrozdziału *Modernizm* (s. 209) w podręczniku oraz przeczytajcie fragment artykułu *Vincent van Gogh i ekspresjonizm* (pierwszy akapit wątku *Wpływ na sztukę XX wieku i wytyczony szlak dla ekspresjonistów*). Następnie przeanalizujcie dzieło artysty *Gwiaździsta noc* i opracujcie krótką wypowiedź, w której udowodnicie, że obraz ten jest charakterystycznym przykładem ekspresjonizmu.

Przechodzimy do zagadnienia oświaty w XIX w. Prosimy o przypomnienie, jak było zorganizowane szkolnictwo w XVIII w. i czy wszystkie dzieci, bez względu na stan społeczny czy płeć miały do niego dostęp. Następnie zadajemy pytania:

- ▶ Jak sądzicie, jak przebiegała edukacja i jak były zorganizowane szkoły w pierwszej połowie XIX w.?
- ▶ Czy chłopcy i dziewczęta uczyli się w tych samych szkołach?
- ▶ Czym waszym zdaniem skutkowały trudności w dostępie do edukacji?

Mówimy, że druga połowa XIX w. przyniosła duże zmiany w systemie oświaty i jej upowszechnianiu. Omawiamy kwestię obniżania się poziomu analfabetyzmu, powszechnego obowiązku edukacyjnego, zwiększenia dostępu do edukacji dla dziewcząt. Zwracamy uwagę na klasy koedukacyjne. Wskazujemy, że kobiety ciągle nie miały możliwości studiowania na uniwersytetach.

Zadajemy pytanie:

- ▶ Jak scharakteryzowałibyście kulturę masową?

Prosimy o przeczytanie podrozdziału w podręczniku *Narodziny kultury masowej* (s. 211), a w tym czasie rozdajemy karty pracy. ▶ Po czym uczniowie uzupełniają tabelę w zadaniu 1. i wspólnie sprawdzamy podane odpowiedzi.

Pytamy:

- ▶ Jak myślicie, jaki wpływ na życie ówczesnych ludzi miała kultura masowa?

III. PODSUMOWANIE

Prosimy o wykonanie polecenia:

- ▶ Wyjaśnij związek między postępem technologicznym a przemianami w sferze kultury w drugiej połowie XIX i na początku XX w.

METODY KONTROLI

Przeprowadzamy burzę mózgów. Uczniowie wypisują na kartkach najważniejsze zmiany, jakie nastąpiły w kulturze drugiej połowy XIX i na początku XX w. Następnie wybrane osoby z klasy uzasadniają swoje wybory.

I. WPROWADZENIE

Prosimy klasę, aby przypomniła:

- › Co to jest kultura masowa?
- › Jakie znaczenie miała w drugiej połowie XIX i na początku XX w. w życiu ówczesnych ludzi?

Mówimy, że coraz większą rolę w życiu ludzi zaczął odgrywać także sport. Podajemy temat (*Narodziny nowożytnej idei olimpijskiej*) i główny cel lekcji (*Dowiem się, jak doszło do odnowienia tradycji igrzysk olimpijskich i jakie znaczenie zyskał sport*).

II. ROZWINIĘCIE

Uczniowie czytają podrozdział *Sport. Odnowienie igrzysk olimpijskich* (s. 212) oraz oglądają program *Historia sportu, odc. 6: „Igrzyska nowożytne”* , a następnie rozwiązują zadania 2 i 3 w karcie zadań.

Wspólnie sprawdzamy odpowiedzi i inicjujemy rozmowę na temat: *Czy sport w połowie XIX i na początku XX w. stał się jednym z najważniejszych elementów kultury masowej?*

Zapisujemy na tablicy pojawiające się w klasie argumenty za i przeciw.

Przed dyskusją warto wykorzystać m.in. plakaty z epoki zachęcające do obejrzenia meczów piłkarskich, rugby, baseballu.   Można się również odwołać do serialu „Angielska gra” i pokazać fragmenty ukazujące znaczenie piłki nożnej dla poszczególnych grup społecznych.

Wykorzystujemy argumenty i kontrargumenty zapisane na tablicy, aby wyjaśnić uczniom, w jaki sposób zbudować argumentację w zadaniach maturalnych, w których mamy udowodnić jakąś tezę.

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy pytania:

- › Czy idea igrzysk zaproponowanych przez barona de Coubertina rzeczywiście nawiązywała do igrzysk panhelleńskich w starożytnej Olimpii?
- › Jakie znaczenie odgrywa współcześnie sport i igrzyska olimpijskie na świecie?

METODY KONTROLI

Prosimy uczniów, aby podzielili się refleksją na temat lekcji i dokończyli zdania:

- › Na dzisiejszej lekcji dowiedziałem się...
- › Najciekawsza informacja dotyczyła...
- › Nowością było dla mnie...

PRACA DOMOWA

Uzasadnij pisemnie tezę: *W drugiej połowie XIX i początkach XX w. sport był jednym ze sposobów niwelujących różnice społeczne pomiędzy poszczególnymi grupami.*

I. WPROWADZENIE

Zadajemy pytania:

- › Co się zmieniło w dziedzinie gospodarki w drugiej połowie XIX w.?
- › Jakie nowe grupy społeczne pojawiły się w następstwie przemian społecznych i gospodarczych?

Mówimy, że ogromne zmiany nastąpiły również w polityce. Przemiany społeczne i gospodarcze spowodowały, że nowe grupy zaczęły coraz częściej potrzebować swoich przedstawicieli u władzy. Pojawiły się partie i ruchy polityczne, które reprezentowały ich interesy.

Podajemy temat (*Narodziny partii masowych*) i główny cel lekcji (*Dowień się, jak doszło do powstania partii masowych i czyje interesy one reprezentowały*).

II. ROZWINIĘCIE

Zwracamy uczniom uwagę, że w drugiej połowie XIX w. następuje proces demokratyzacji życia politycznego i społecznego. Wyjaśniamy, na czym on przede wszystkim polegał:

- › Zostały poszerzone pakiety swobód obywatelskich i ustawodawstwa socjalnego.
- › Wprowadzono powszechne prawo do głosowania (ale tylko dla mężczyzn).

Pytamy:

- › Czy wiecie, czym są partie masowe?

Krótko charakteryzujemy, dlaczego powstały i jakie główne cele sobie stawiały.

Następnie dzielimy uczniów na czteroosobowe zespoły i rozdajemy instrukcje. ►

Grupa I

Należyście do partii socjaldemokratycznej z drugiej połowy XIX i początków XX w. Zapoznajcie się z treścią podrozdziału *Socjalizm i socjaldemokracja* (s. 214–215) oraz tekstu źródłowego (m9, s. 214). Następnie stwórzcie program polityczny, w którym przedstawicie główne założenia waszego ugrupowania oraz poinformujecie, interesy jakiej grupy społecznej reprezentujecie.

Grupa II

Należyście do partii o charakterze nacjonalistycznym z drugiej połowy XIX i początków XX w. Zapoznajcie się z treścią podrozdziału *Nacjonalizm i narodowa demokracja* (s. 215–216) oraz tekstu źródłowego (m11, s. 215). Następnie stwórzcie program polityczny, w którym przedstawicie główne założenia waszego ugrupowania oraz poinformujecie, interesy jakiej grupy społecznej reprezentujecie.

Grupa III

Należyście do partii o charakterze chadeckim z drugiej połowy XIX i początków XX w. Zapoznajcie się z treścią podrozdziału *Nauka społeczna Kościołów i chrześcijańska demokracja* (s. 216–217) oraz tekstu źródłowego (m13, s. 217). A następnie stwórzcie program polityczny, w którym przedstawicie główne założenia waszego ugrupowania oraz poinformujecie, interesy jakiej grupy społecznej reprezentujecie.

Grupa IV

Należycie do ruchu emancypantek z przełomu XIX i XX w. Zapoznajcie się z treścią z treścią podrozdziału *Emancypacja kobiet* (s. 217–218). A następnie stwórzcie program, w którym zaprezentujecie postulaty waszego ruchu.

Po wykonaniu zadania grupy omawiają przygotowane założenia programowe na forum klasy. W trakcie prezentacji pozostali uczniowie uzupełniają tabelę w zadaniu 4 w kartach pracy.

III. PODSUMOWANIE

Zwracamy uwagę na fakt, że druga połowa XIX w. przyniosła daleko idące zmiany niemal w każdej dziedzinie życia. Zadajemy pytanie:

► Czy waszym zdaniem proces demokratyzacji wpłynął korzystnie na ówczesne społeczeństwa czy też nie?

METODY KONTROLI

Urządzamy szybką rundę z pytaniami. Prosimy uczniów, aby każdy z nich na niewielkich kartkach zapisał jedno pytanie dotyczące dzisiejszej lekcji. Wrzucamy je do pudełka, następnie uczniowie losują kartki i starają się odpowiedzieć na pytania.

PRACA DOMOWA

Napisz krótkie wystąpienie, który z programów politycznych reprezentowanych przez partie masowe drugiej połowy XIX i początków XX w. wydał ci się najbardziej interesujący i dlaczego.